

Kürtaja Dair Dünyevi Kuramsal Bir Çerçeve Kadının İradesini Merkeze Alan Özgürlükçü ve Eşitlikçi Bir Perspektif¹

Doğan Göçmen

Savita Halappanavar, İrlanda’da yaşayan Hindistan kökenli bir kadındır. İlk çocuğunu dünyaya getirecekti her şey doğal seyrinde gitseydi. Fakat gebelik ilerledikçe Savita ağır sırt ağrıları yaşamaya başladı. Fetüsün kürtajla alınmasını istedi Savita düşük yapmaktan korktuğu için. Galway Üniversitesi Hastanesi yetkilileri, Savita’nın inanıp inmadığına, inanıyorsa Katolik olup olmadığına bakmadan İrlanda’nın Katolik bir ülke olduğunu ileri sürüp ısrarla tekrarladığı kürtaj talebini reddettiler. Zira, yetkililer açısından fetüs canlı olduğu sürece İrlanda’da yasalar gereği kürtaj yapmak yasaktır. Savita, Katolik olmadığını ve bu nedenle bu anlayışa dayanan bir yasanın kendisine uygulanmasının doğru olmadığını ileri sürmüş olsa da yetkilileri ikna edemedi. Akabinde de hayatını kaybetti. Bir ay önce, gencecik 31 yaşında. Herkes “Kaçınıcı yüzyılda yaşıyoruz, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde farkında olmadan Ortaçağ’ın karanlık günlerine geri mi döndük?” diye sormaya başladı.² ‘Geri dönüş’ biraz daha erken başladı.

Çok değil, çeyrek yüzyıl öncesine kadar aşıldığımız sandığımız veya aşılmak üzere olduğunu düşündüğümüz sorunlar, tarihin çöplüğüne atıldığından hareket ettiğimiz meseleler, çürümüş tarihsel toplumsal güçlerin bünyelerine taze kan pompalanıp canlandırılması ve çürümeye yüz tutmuş mummylanmış naaşların ağır kokularının yarattığı baskın havada ruhlarının dünyamıza geri çağırılmasıyla yeniden güncelleşti. Diğer bir deyişle tarihin karanlık çağlarından geri çağırılan güçlerin kötü ruhlarının bizi tarihin karanlığına geri çekmeye başlamasıyla aşıldığımız ya da en azından aşılması için geri döndürülmesi mümkün olmayan büyük tarihsel adımlar atıldığına inandığımız sorunlar, gündemimizi tekrar meşgul eder oldu. Kavramın en geniş anlamında insan ticareti (ki mağdurlarının başında kadınlar ve çocuklar gelmektedir), çocuk emeğinin acımasızca sömürülmesi, kadının hâkir görülmesinin resmi ideolojiye dönüşmesi, insan emeğinin sömürülmesinin insanlık halinin kaçınılmazlıklarından olduğunun yeniden açıkça beyan edilebilmesi, ilerleyen tarihte büyük adımlarla barbarlığa doğru hızla geri koşuşa işaret eden sorunların sadece bazılarıdır. Kürtaj tartışmalarının gündemimizi yeniden meşgul eder olmasını da bu çerçevede görmek gerekmektedir.

Kadının eşitliği üzerine Dünya Bankası tarafından bu yıl yayımlanan bir rapora göre, “Son 25 yılda cinsiyet eşitliği konusunda gerçek ilerlemeler olsa da eşitlik hedefi ile kadınların günlük gerçekliği arasında dünyanın birçok bölgesinde çok büyük bir uçurum vardır.”³ Dünya Sağlık Örgütü’nün verilerine göre her gün hala ortalama 800 kadın, hamilelik ve doğumla ilişkili önlenebilir basit nedenlerden dolayı ölmektedir. Dünya çapında kadın sorununun aynı zamanda

¹ Elinizdeki yazı Felsefe Yazın dergisinin 21. sayısında (Aralık 2012) yayınlanmıştır.

² Savita Halappanavar olayı için örneğin bkz.: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-northern-ireland-20321741> (Erişim: 22. Kasım 2012). Savita Halappanavar olayını genel kürtaj hakkı tartışmasıyla ilişkilendiren Sarah Ditung’un (<http://sarahditum.com/>) kısa yazısı için ayrıca bkz.:

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/nov/19/savita-halappanavar-death-pro-life-abortion> (Erişim: 22 Kasım 2012). Savita Halappanavar olayına dikkatimi çektiği için New York’ta yaşayan Rus besteci ve şair Larissa Kritskaya’ya teşekkür ederim.

³ Bkz.:

<http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/0,,contentMDK:23002997~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:469372,00.html> (Erişim: 10 Kasım 2012).

dünya ekonomik sisteminden kaynaklanan toplumsal-sınıfsal (tabakalaşma) bir sorun olduğunu da gösteren verilere göre, İsveç'te ölen her bir kadının karşısında Afganistan'da 1000, Somali'de 815, Nijerya'da 495 ve Pakistan'da 122 kadın bulunmaktadır. Bu tablo, karşılaştırmada baz alınan ülkeye göre muhakkak değişecektir. Kadın sorununun Avrupa'da çözüldüğüne dair bir kanıt olarak alınmaması gereken bu veriler, mevcut dünya sisteminin çelişkili durumunun görülmesi açısından son derece çarpıcıdır elbette.

Raporda kadına antik bakışın ne yazık ki 21. yüzyılda tüm dünyada hala devam ettiğini gösteren korku verici bazı bilgiler bulunmaktadır. Dünyanın her yerinde hala dünyaya gelen bebekler kız olduğu için istenmemektedir ve “kaybolmaktadır”. Rapora göre, dünya çapında hamilelik ve doğumdan kaynaklanan nedenlerden dolayı ölen kadın sayısını ve doğan çocuğun kız olduğu anlaşılması üzerine “kaybolan” kız bebeklerin sayısını toplayınca ortalama her yıl 3,9 milyon kadın hayatı yok olmaktadır. Yukarıda verdiğimiz hamilelikten ve doğumdan kaynaklanan günlük ölüm sayısından hareketle her yıl ölen kadın sayısını kabaca 400 bin olarak alırsak ne kadar korkunç bir durumla karşı karşıya olduğumuz ortaya çıkmaktadır. Zira, buna göre, her yıl 3,5 milyon bebek, sadece kız olarak dünyaya geldiği için öldürülmektedir ya da ölüme terk edilmektedir. Çünkü “kaybolmaktadır” belirlemesi bundan başka ne anlama gelebilir?

Türkiye'de 2000 yılında her 100 bin doğumda 70 kadın hayatını kaybediyordu. 2009 yılında “canlı doğum” sayısı 1 milyon 254 bin 946'dır. 2010 yılında ise 1 milyon 238 bin 970'dir.⁴ Dikkat edilirse burada verilen sayı, ‘canlı doğum’lara ilişkindir. 2000 yılından beri Türkiye'de hamilelik ve doğumdan kaynaklanan ölen kadın sayısının azaltılması konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu elbette sevindiricidir. Bir de burada istatistiklere yansımayan ve aslında birçok bakımdan istatistiğe yansıtılması da mümkün olmayan, fakat son 10-12 yılda muazzam artan mahalle baskısı, toplum baskısı, aile içi şiddet nedeniyle yaşam kalitesini yitiren ve ölen kadınlar vardır. Yukarıda andığım rapora göre Türkiye'de toplumun gelir hiyerarşisinin daha çok alt basamaklarında bulunan kadınların yüzde 20'sinin kazançları üzerinde herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Bu, aile ve evlilik kurumunun, kadınların çoğu için birçok bakımdan bir aşk, sevgi ve şefkat kurumu olarak değil, bir kölelik kurumu olarak işlediğini göstermektedir.

Yukarıda derlediğim birkaç istatistikî bilgi bile, kadının sorununun dünya çapında ne kadar can alıcı olduğunu göstermeye yetmektedir. Dünyada hala doğan bebeğe kız olmasından dolayı yaşam hakkı tanımayan anlayışın yaygın olduğunu gözlemek bile kendi başına bir işkencedir. Yukarıda konumuzu doğrudan ilgilendiren bazı istatistikî bilgileri aktarmaya özen gösterdim. Oysa toplumsal yaşamın herhangi başka bir alanında da durum çok farklı değildir. Kadın sorunu, insanlığın önünde duran ve her bakımdan acilen hızlı bir şekilde çözülmesi gereken en büyük sorunlardandır. Hamilelik ve doğumu ilgilendiren en önemli meselelerden olan kürtaj konusunun gündemimizi bu kadar yoğun bir şekilde meşgul etmesi belki de bundandır. Son çeyrek yüzyılda kadının ‘günlük’ sorunları arasında en çok tartışılan konulardan birisi elbette kadının kürtaj hakkını ilgilendirmektedir. Kürtajın en çok tartışılan konular arasında bulunması rastlantısal mıdır acaba? Elbette değildir. Fakat kadın sorunları arasında kürtajın gündemimizi belirleyen meselelerden oluşunun, “günlük” sorunların yanında çok daha derinde yatan tarihsel bir nedeni de

⁴ Nasıl gerekçelendirilmiş olursa olsun, bu ister yaşamı savunmak adına ister dinin gereklerini yerine getirmek adına yapılmış olsun, kürtaj konusunda hükümeti yeni bir arayışa iten nedenlerden birisi, kanımca 2000 yılından beri sürekli gerileyen doğum oranıdır.

vardır. Konunun bu boyutu dikkate alınıp derinlemesine bütün boyutlarıyla kavranmazsa kürtaj, sadece hukuksal düzenleme gerektiren tıbbi teknik bir sorunmuş gibi görülebilir. Nedir bu tarihsel neden?

Tarihsel olarak insanın insanı köleleştirmesi, erkeğin kadını köleleştirmesiyle başlamıştır ve bu köleleştirme tarihte ve insanlık zihninde çok derin izler bırakmıştır. O kadar ki; bunun bütün izlerini modern toplumda insan yaşamının hemen her alanında farklı biçimlerde hala gözlemleyebiliyoruz.⁵ Kadının koşulsuz özgürleşmesi, insanlığın içine düşmüş olduğu cendereden selamete çıkıp rahat bir nefes alabilmesinin en önemli önkoşullarındandır. Bu nedenle, başta işçiler ve emekçiler -ki bunlar hem kadınlardan hem de erkeklerden oluşmaktadır- olmak üzere kendilerine tarihsel kurtuluşçu misyon biçilen toplumun tüm ezilenleri, kadını kurtarmadan ne kendilerini ne de insanlığı kurtarabilirler. Bu bakımdan kadının kürtaj hakkının herhangi bir şekilde kısıtlanması ya da tam olarak yasaklanması, toplumu her bakımdan içten içe kemiren kangrene dönmüş insanlar arasındaki tahakküm ilişkilerinin ömrünü yapay olarak uzatmak için bir önlemden başka bir anlama gelmemektedir. Tersine, yani kürtaj konusunda kadının iradesi merkeze alınıp karar verilmesi durumunda, toplumun kadının vücudu ve yaşamı üzerindeki yaptırımını azalacak ve böylelikle kadınları kendi vücutlarına ve giderek yaşamlarına dair karar verirken hemen her konuda egemen kılacaktır. Aşağıda gerekçeleriyle ortaya koyacağım gibi, kürtaj konusunda kadının iradesinin kıstas alınıp karar verilmesi, aynı zamanda erkek için de dolayısıyla toplumun bütün bireyleri için büyük özgürleştirici bir girişim olacaktır. Kısacası mesele son derece yaşamsaldır.

Kürtaj sorunu, ülkemizde ne yazık ki dinî bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmaktadır. Oysa konu yakından incelediğinde bu amaçla ileri sürülen bütün iddiaların ve gerekçelerin dünyevî nedenleri ve ereklere olduğu görülmektedir. Bu kısa yazının amacı, uluslararası alanda konuya dair akademik çerçevede yürütülen tartışmaları da dikkate alarak kürtaj sorununu, dünyevî bir sorun olarak ortaya koymaktır. Böylelikle tartışmanın, konuya hâkim olan kısır döngüden kurtarılıp, hak ettiği derinliğe ve perspektife kavuşacağını umuyorum. Kürtaj sorununun mahiyetine ilişkin kısa bir tanım denemesinden sonra, yazı, iki mantıksal bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde önce kürtaj konusunun neden dünyevî bir sorun olduğuna dair görüşlerimi temellendireceğim. Dolayısıyla sorunun dinî ya da ilahî bir sorun olarak ele alınmaya çalışılmasının da son derece dünyevî bir nedeni olduğunu göstereceğim. Bu bağlamda kendi kültürel coğrafyamızda en yaygın olan belli bir İslamcı anlayışın kaynaklarına yakından bakacağım. Sonra kürtaj konusunun dinî bir sorun olarak ele alınmasının, toplumsal barış açısından ne tür bir sakıncaya yol açabileceğine işaret edeceğim. Bu tartışma, kürtaj sorununun son derece dünyevî bir sorun olduğunu gösterecek. Buradan hareketle, kürtaj sorunun verimli ve konuya dair çözüm üretici bir perspektifle ele alınabilmesi için gerekli, yani konunun hak ettiği bir şekilde argümanların ve karşı argümanların tartışılıp incelenebilmesi için, uluslararası tartışmalardan da yararlanarak kuramsal bir çerçeve çizmeye çalışacağım.

⁵ Yukarıda ülkemizde toplumsal tabakalaşmada daha çok toplumun alt kesimlerinde bulunan kadınların yüzde 20'sinin maaşları üzerinde herhangi bir söz sahibi olmadığına ve dolayısıyla bunlar için aile kurumunun bir kölelik ve köleleştirme kurumu olarak işlediğine işaret edildi. Bu sadece en bariz olan örneklerdendir. Başka daha nice ilk bakışta görülmeyen saklı köleleştirme biçimleri de vardır.

I. Kürtaj Hakkı, Kadının Doğrudan Varlığını ve Fizikî ve Ahlakî Kişilik Bütünlüğünü İlgilendirmektedir

Kürtaj, insanın doğrudan kendisine yöneldiği, kendisini dolaysız konu edindiği nadir eylemlerdendir. Konu, insanın tür olarak kendi soyunu nasıl ve ne zaman sürdüreceğine ilişkin sorunun yanıtının teker teker çiftlerin ya da eşlerin kararına bırakılıp bırakılmayacağı sorusuna ilişkindir. Diğer bir deyişle sorun, eşlerin veya çiftlerin cinsel hayatları, aile ve çocuk planlamaları üzerinde toplumun herhangi bir yaptırım hakkı olup olmadığı sorusuyla ilgilidir. Bu bakımdan sorun aynı zamanda insanın kendisinden kaynaklanan kendi yaşam kaynağı ile ilgilidir. Fakat sorunun her iki boyutu da teker teker çiftlerin özgürlüğünü ve eninde sonunda da doğrudan kadının özgürlüğünü ve yaşamını ilgilendirmektedir. Zira sorun, son tahlilde doğrudan kadının vücudunu ve iradesini konu edinmektedir.

Burada ‘kadının vücudu’ derken kadının kendi vücuduyla kurmuş olduğu iyelik ilişkisini, örneğin Locke’u anlamda bir (özel)-mülkiyet ilişkisi olarak almıyorum. Konuyu biraz açalım. Böylelikle kürtaj tartışmalarına tepki olarak kadın hareketi için “Beden, benim bedenim” ve benzeri sloganların nasıl anlaşılırsa özgürlükçü bir bakışı yansıtabileceği sorusuna da açıklık getirmiş oluruz. Locke’a göre “Her insan kendi *kişisi* üzerinde bir *mülkiyete* sahiptir. Bu konuda kendinden başka kimsenin hakkı yoktur. Vücudunun *emeği* ve ellerinin *eseri* tam anlamıyla onundur diyebiliriz.”⁶ Locke’un doğa yasası çerçevesinde insan ve vücudu arasında kurmuş olduğu bu iyelik ilişkisi temel alınacak olursa somut konumuz bağlamında kadının vücudu ve vücudunun gücü, ürünü de dâhil olmak üzere bütün hareketleri ve doğurganlık da dâhil vücudunun her işlevi alınıp satılabilen herhangi bir nesneye indirgenmiş, metalaştırılmış olacaktır. Locke açısından insanın vücuduyla kurabileceği tek ilişki biçimi budur ve bundan çıkış yoktur. Çünkü bu kelimenin gerçek anlamında ‘doğal’ bir ilişki biçimidir. Benim yukarıda ifade etmiş olduğum iyelik ilişkisinden kastım, Locke’un önermiş olduğu insanın vücuduyla kurabileceği mülkiyet ilişkisi değildir. Bundan kastım daha çok ontik (doğrudan varlıksal) bir ilişkidir. Bununla ifade etmek istediğim şey, vücudun teker teker bireyi ve nihayetinde de kadın bireyi vücuda getiren, maddi olarak var eden ve ona böylelikle manevi dünya denilen duygu, düşünce ve değerler dünyası da oluşturma olanağı sunan canlı cisim oluşudur.

Bu iki duruş arasındaki fark açıktır. Vücudu ve vücudun tüm hareketlerini bir mülkiyet edinme yetisi olarak alacak olursak her şeyin, (özel)mülkiyet için var olduğundan hareket etmek durumunda kalırız. Fakat vücudu, bireyleri (kadın ve erkekleri) teker teker var eden canlı cisim olarak alırsak kadının kendi vücuduyla kurmuş olduğu iyelik ilişkisini, kendisini vücudunun hareketlerinde ve işlevlerinde var eden kadın birey olarak kavrarız ki; bu, kürtaj sorununda saklı olan, kadının özgürlük meselesini aynı zamanda somut bir bağlamda kadının var olma ya da yok olma meselesi olarak kavrama olanağı verecektir. O halde, “Kadının vücudunu ve dolayısıyla iradesini doğrudan konu edinen kürtaj sorunu aynı zamanda teker teker kadın bireylerin var olma ya da yok olma sorunudur.” diyebiliriz. Bu konuda toplumun, toplum kurumlarının, devletin, devlet organlarının kadının vücudu üzerinde yaptırımını olup olmadığına göre, kadın vardır ya da yoktur. Bu konuda kadın özgürce kendi iradesiyle karar verebiliyorsa verebildiği oranda vardır; veremiyorsa, veremediği oranda da yoktur.

⁶ Locke, J., *Two Treatises of Government*, ed. Peter Leslett, Cambridge University Press, Cambridge et al, 1993, s. 287-288.

Fakat konu aynı zamanda kadının ahlakî kişilik bütünlüğünü (*moral integrity*) ilgilendirmektedir. Zira kürtaj hakkı, yani kadının (ister planlanmış olsun ister planlanmamış olsun) gebeliği devam ettirme ya da sonlandırma hakkı, onun sadece doğal bir nesne olarak bedeni üzerindeki tasarruf hakkını ilgilendirmemektedir. Sorunun bu boyutu kadının kişiliğinin gerçekten sadece beden bütünlüğünü ilgilendirmektedir. Ama bu hak aynı zamanda en başta kadının doğrudan iradesini de konu edindiği için (çünkü karnında besleyip büyütecek ve sonunda doğuracak odur), aynı zamanda kadının ahlakî kişilik bütünlüğünü de konu edinmektedir. O halde kürtaj, sadece çiftlerin (fakat en başta kadının) irade özgürlüğünü, dolayısıyla kadının varlık-yokluk sorusunu ilgilendirmiyor; konuya kişilik teorisi açısından yaklaşıldığında, mesele aynı zamanda kadının (bedensel ve ahlakî) kişilik bütünlüğünü de ilgilendiriyor. Dolayısıyla kürtaj konusunda verilecek karar ya kadının bedensel ve ahlakî kişilik bütünlüğünü taniyacak ya da yaralayacaktır.

Kürtaj tartışmalarının gündemimizi işgal etmeye başlamasıyla özgürlükçü kadın hareketi içinde daha çok savunmacı bir duruştan dillendirilen “Beden, benim bedenim” sloganı ancak bu anlamda alındığı ve anlaşıldığı takdirde bir anlam ifade edebilir ve karşı-taarruza geçirici bir duruşa dönüşebilir.

Sanırım bu söylenenler kürtaj sorununun mahiyetini anlamaya ve konuyu doğrudan ilgilendiren çerçeveyi çizmeye yeterlidir. Kürtajın mahiyetine ilişkin söylenenler pekâlâ çok daha ayrıntılı sergilenebilir. Fakat kürtaj sorununun neden ilahî değil de, dünyevî bir sorun olduğu ortaya konursa sorunun mahiyeti artık açık ve seçik olacaktır.

II. Kürtaj Sorunu Dünyevî Bir Sorundur, İlahî Değil

Kürtaj konusunun toplumun gündemini yeniden meşgul etmeye başladığı ilk günlerden beri sorun, dinî bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmaktadır. Sorun, farklı tartışma bağlamlarında değişik şekilde dinî ya da ilahî bir sorun olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Diyanet İşleri gibi birçok kurum ve kamusal alanda söz sahibi olduğunu düşünen birçok dinî kişilik, kürtaj sorununun aynı zamanda, belki de en başta, dinî bir sorun olduğunu düşündükleri için, konuya hemen müdahil olmuş ve hükümetin yanında kürtajın yasaklanması önerisini onaylayan bir duruş sergilemiştir.⁷ Bu elbette anlaşılır. Neden? Birçok nedeni vardır. En önemlilerinden ikisine burada özellikle dikkat çekmek istiyorum.

Birincisi; kürtajın serbest bırakılması, dinî kurumların büyük taraftar kitlesini oluşturan toplumun en az eğitim görmüş kesimlerinin bile (ki bunlar aynı zamanda toplumun en yoksul kesimleridir) zamanla, Aristoteles’in deyişiyle “insanın insan tarafından üretildiğini”, insanın, isterse bilimsel-teknolojik gelişme sayesinde artık kendisinin üremesinin doğal ve biyolojik kaynaklarına dahi müdahale edebildiğini görmesini sağlayacaktır. Bu, bütün dinî inanç ve düşünce sistemlerinin can damarı olan ‘yaradılış’ ve ‘kader’ mitosunun inanırlığının onların nezdinde de zayıflamasına ve giderek belki de tam olarak yitmesine yol açacaktır. Bu durum elbette artık

⁷ İslamcı hâkim ideolojiye muhalif düşünce ve çıkışlarıyla bilinen İhsan Eliaçık, konuya dair yapmış olduğu açıklamasında kürtajın yasak olduğuna dair açık bir ayet olmadığını ileri sürmüştür. Konuya kendi açısından açıklık getirirken yani gebeliğin ilk 120 gününde kürtajın caiz olduğunu ileri sürerken duruşunu Hz. Ali’ye atıfta bulunarak gerekçelendirmekle Eliaçık da sorunu ilkesel olarak dini bir çerçevede ele almış olmaktadır. Böylelikle Eliaçık da, ilk bakışta son derece orijinalmiş gibi görünen duruşuyla hâkim İslamcı ideoloji karşısındaki muhalif duruşuna karşın, sorunu ilahî bir sorun olarak tanımlamış olmaktadır.

neredeyse ‘endüstriyel’ bir sektör durumuna gelen ‘dinî meslekler’ alanında istihdam edilenler açısından arzulanabilecek bir durum değildir.

İkincisi, yukarıda işaret ettiğim, insanın insan tarafından köleleştirilmesinin temelinde kadının erkek tarafından tahakküm altına alınmasının bulunduğuna dair Friedrich Engels’in, toplum ve siyaset felsefesinde, kadın-erkek ilişkilerini ve kadının toplumsal konumuna dair sorunları da içeren akademik çevrelerde yürütülen feminizm tartışmalarında ne yazık ki hak ettiği gibi dikkate alınmayan, son derece derin tarihsel tezi ile ilgilidir. Ne diyordu Engels:

“Anelik hukukunun yıkılması, *kadın cinsi için dünya çapında tarihsel yenilgidir*. Erkek evde de dümeni ele geçirmiştir, kadın boğulmuştur, köleleştirilmiştir, onun hazının kölesi ve çocuk doğurmak için yalnızca araç olmuştur.”⁸

Kürtaj hakkı, bu köleştirme sürecini, tarihin ilerleyen aşamasında bir bakıma ortadan kaldırmak için atılmış ilk adımların en önemlilerinden olacaktır. Zira kürtaj yasağı kadını, çocuk doğurma makinesine indirgemektedir.

Fakat ne var ki kurumlaşmış bütün büyük dinlere temel oluşturan öğretiler, değişik gerekçelerle kadının ilahî bir gücün belirlenmesi sonucu doğuştan (doğası gereği) erkeğin hâkimiyeti altında olmak zorunda olduğuna dair bir tarihsel mitosa dayanmaktadır. Yani bu öğretilere göre, ilahî bir gücün takdiri nedeniyle kadın, doğuştan zayıf ve aşağı bir cinstir. Bunun doğal sonucu olarak da kadın, kaçınılmaz olarak erkeğin korumasına/himayesine verilmiştir ve dolayısıyla kadın da erkeğe ‘tâbi’ olmak zorundadır.

Bu iddiayı birçok ‘kutsal’ kitaptan kanıtlar getirerek temellendirmek hiç zor değildir. Bu kısa yazıda kendi kültürel coğrafyamızda daha yaygın olarak (ülkemizde de resmi dinî kurumlar tarafından) önerilen baş kaynağa, Kuran’a bakmak daha anlamlı olabilir. Konumuz bakımından Nisa suresinin 34. ayeti merkezi öneme sahiptir. Erkeğin doğuştan kadına üstün ve kadının doğuştan erkeğe göre aşağı bir varlık olduğu ve dolayısıyla kadının erkeğe tâbi olduğu, söz konusu yerde şöyle ifade edilmektedir:

“Erkekler, kadınların koruyucusu ve geçindiricisidirler, çünkü Allah, birini (erkeği –DG) diğerine (kadına –DG) üstün kılmıştır ve çünkü onlar (erkekler –DG) onlara (kadınlara –DG) kendi (erkeğin –DG) mallarından harcamaktadır.”⁹

O halde, tanrı, erkeği kadına üstün kıldığı için ve ayrıca erkek kadının geçimini sağladığı için, kadın erkeğe tabi olmak zorundadır. Bu durumda kadın istek ve arzularını belirlerken eşi olan erkeğin iradesini kıstas olarak temel almak ve onu efendisi olarak tanımak zorundadır.¹⁰

⁸ Engels, F.: *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats (Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni)*, Marx-Engels-Werke, c. 21 içinde, Dietz Verlag, Berlin, 1984, s. 61.

⁹ Khaleel Mohammed’in İngilizce çevirisinden Türkçeleştirerek aktarıyorum. Bkz: K. Mohammed, “Sex, Sexuality and the Family”, *The Blackwell Companion to The Qur’an* içinde, yay. Andrew Rippin, Blackwell Publishing, Oxford, 2006, s. 298-307 (alıntılanan yer: s. 299). Mohammed, kadının erkeğe kıyasla her şeyde erkeğin yarısı değerinde hakkı olduğu düşüncesinin bu ayetten kaynaklandığını ileri sürmektedir. Türkçe’de söz konusu ayetin yorumlarla da karışık farklı çevirileri vardır. Fakat Mohammed’in çevirisi de dâhil hepsi ana düşünce konusunda birleşiyor: Tanrı, erkeği kadına üstün kılmıştır. İtaatsizlik göstermesi durumunda kadının gerekirse dövülerek cezalandırılmasını öneren ayetin geride kalan kısmı için de bkz.: http://www.kuranmeali.org/4/nisa_suresi/34.ayet/kurani_kerim_mealleri.aspx (erişim 22 Kasım 2012).

Kürtaj hakkı en başta kadına, aslında bütün büyük dinlerin temelini oluşturan bu (kadının erkeğe tabi olmak zorunda olduğunu gerekçelendiren) mitosun içerdiği antropolojik düşüncesi, toplum ve aile öğretisini sorgulama olanağı vermektedir. Bu olanak kadına hem *özgürlükçü* hem de *eşitlikçi* bir perspektif sunmaktadır.

Bir kere; kürtaj hakkı, kadının erkeğe duygusal bağımlılığını ve tâbi olma zorunluluğunu azaltmaktadır. Böylelikle kadının aşk ilişkisini daha gönüllü bir temele oturtması için perspektifsel olarak değişik olanaklar sağlamaktadır. Bunun kadına ne kadar büyük bir duygusal ve düşünsel *özgürlükçü* bir perspektif sunduğunu tahmin etmek zor değildir. Tâbi bu aynı zamanda aile içi, eşler arası ilişkilerde fizyolojik farkın, erkeğin lehine bir güç ve tahakküm ilişkisine dönüşmesi durumları için de geçerlidir. Kürtaj hakkı, bunu nasıl gerçekleştiriyor? Kadına aynı zamanda eşitlikçi bir perspektif sunmakla. Nasıl? Kürtaj hakkının kadına neden ve nasıl bir eşitlikçi bir perspektif sunduğuna bakalım.

İkincisi; kürtaj hakkı, hamilelik öncesi doğum kontrol yöntemlerinden farklı olarak kadına (ister planlanmış olsun ister planlanmamış olsun) hamile kaldıktan sonra, yani tamamıyla doğal (nesnel) bir sürece doğrudan iradî (öznel) müdahale etme ve gerekirse (erkeğe rağmen) bu süreci sonlandırma olanağı sunmaktadır. Bunun, hamile kalma yetisinden kaynaklanan asimetrik durum dikkate alındığında kürtaj hakkının kadına özgürlükçü perspektifin yanında *eşitlikçi* bir perspektif de sunduğu hemen görülebilir. Özellikle “sırtındaki sopayı, karnındaki sıpayı” anlayışının yaygın olduğu toplumlarda (toplumumuzda da) evlilik kurumunun oluşum biçimi dikkate alındığında kürtaj hakkının, bilhassa evliliğin ilk yıllarında, kadını iradî olarak da güçlendireceğini, yani böylelikle erkek karşısında belli bir eşitlik duygusu elde edeceğini görmek hiç zor değildir. Zira bu, bir boyun eğdirme, bir diz çöktürme yöntemi olarak uygulanmaktadır. “Karnında sıpayı” olan kadının artık pek bir seçeneği kalmamıştır. Bundan böyle o erkeğine muhtaç ve mahkumdur. Kadın buna rağmen “asilik” yapmaya devam edecek olursa sırtı için sopa zaten hazırdır. O halde, kürtaj hakkı, yukarıda betimlenen, erkek ve kadın arasında zorunlu bir efendi-köle ilişkisi öngören dinî motifli anlayışın kadın tarafından özgürlükçü ve eşitlikçi bir perspektifle sorgulanmasına önemli bir katkıdır denebilir.

Kürtaj hakkının son derece dünyevî olmasının nedeni, yukarıda sergilendiği gibi, kadının son derece dünyevî olan özgürlük ve eşitlik arayışına büyük katkı sağlamasıdır. Kürtaj hakkının söz konusu özgürlükçü ve eşitlikçi tarihsel işlevi, bütün öğretisini en başta kadının erkeğe tâbi olması ve toplumdaki bütün eşitsizliklerin savunusu üzerine kurmuş pozitivist din öğretilerini hiç kuşkusuz temelden sarsma potansiyeline sahiptir. İşte, kürtaj hakkında saklı olan bu potansiyel, dinî kurumların ve din adamlarının kürtaj hakkına saldırmalarının son derece dünyevî nedenidir.

III. Kürtaja Dair Dünyevî Kuramsal Bir Çerçeve

Yukarıda kürtaj sorununun mahiyetinin ne olduğu ortaya kondu. Sorunun neden dünyevî bir mesele olarak görülmesi gerektiği nedenleriyle sergilendi ve sorunu ilahî bir sorun olarak ele alanların bile aslında dünyevî bir kaygısının olduğu belgesiyle tanıtıldı. Yazının bu bölümünde

¹⁰ Son yıllarda ‘Zaman’ gazetesinde Ali Bulaç, zorlama bir yorumla, Kuran’da öngörülen kadının erkeğe tâbi olması şartının, kadının erkeğin hâkimiyeti (tahakkümü) altına girdiği anlamına gelmediğini savunmaya çalıştı. Fakat halk arasında birkaç kişiye ‘tâbi olma’nın ne anlama geldiğini sorduğunuzda genellikle aldığınız yanıt çok açıktır: “boyun eğmek”.

konunun sağlıklı, verimli ve dolayısıyla çözüm üretici tartışılabilmesi için dünyevî kuramsal bir çerçeve önermek istiyorum. Bu çerçeve, konuya teolojik açıdan bakmak isteyenlerin de kanımca kabullenebileceği bir çerçevedir. Zira sorunun bilimsel verilerin ışığında akıl yoluyla anlaşılıp açıklanması gerekmektedir. Bu teologlar için de geçerlidir. Konuyu birtakım ‘kutsal’ metinlere gönderme yaparak yorumlamaya yeltenmek, ancak siyasi taraftar kitlesini heyecana getirmeye yarayabilir, konunun anlaşılıp ikna edici bir şekilde açıklanmasına değil. Zaten kürtajın ilahî bir sorun olarak tanımlandığı yerde düşünme ve argüman olmaz. Bu nedenle aşağıda sunacağım çerçeve, konuya (teolojik açıdan da) gerçekten açıklık getirmek isteyenler için kabul edilir tek çerçeve gibidir.

Kürtaj üzerine yürütülen tartışmalarda açıklık kazandırılmaya çalışılan iki büyük soru vardır. Bir; ister anne adayının isteğini gerçekleştirmek için olsun, ister canını korumak için olsun, “Fetüsün öldürülmesi, biyolojik olarak ne zamana kadar mümkündür?” İki; “Ceninın anne adayının vücudundan uzaklaştırılıp her türlü yaşam perspektifinden yoksun bırakılması, ahlaken doğru mudur?” ve eğer doğruysa, “Bu, ahlaken hamileliğin hangi aşamasına kadar savunulabilir?”. Bu sorulardan kaynaklanan iki temel ‘takibî soru’ vardır. Bunlardan ilki, daha çok metafiziksel bir sorudur ve fetüs ile doğal gelişimi engellenmediği takdirde anne karnında büyüyüp doğacak ve yetişkin bir insan olacak ‘insan kişisi’ arasında bir özdeşlik ilişkisi var mıdır? İkinci soru daha çok ereksel (teleolojik) bir sorudur ve en azından potansiyel olarak ‘ahlakî kişi’ olma özelliklerine sahip doğmuş bir bebek gibi fetüsün de bir gelecek hakkının olduğundan bahsedebilir miyiz? Yani bir yetişkine karşı ahlakî bir kişi olarak sergilenecek davranış, bir fetüs için de geçerli olabilir mi? Böylelikle yetişkine atfedilen ahlakî haklar fetüse atfedilebilir mi? Bu soruların hepsinin gelip dayandığı nokta fetüsün ‘öldürülmesi’ cinayet midir, değil midir? Yani, kısacası, kürtaj cinayet midir?

Bu sorunun ne anlama geldiğini tam anlamak gerekmektedir; çünkü bu sorunun yanıtı sadece ceza hukukunu etkilemekle kalmayacak. Bunun bütün bir ahlakî değerler katalogunu köklü bir şekilde yeni baştan düzenleyeceği açık. Bir defa “Kürtaj cinayettir.” demek, kürtajı yapanı ve yaptıranı, yetişkin bir insanı beraber bilinçli ve amaçlı olarak öldürmüş gibi yargılamak ve cezalandırmak talebiyle ortaya çıkmak demektir.

Uluslararası alanda bu sorular uzun yıllardan beri tartışılıyor. Konuya dair 1970’li yıllardan beri artık neredeyse uzmanların bile takip edemeyeceği kadar çok (artık daha çok konunun ayrıntısına dair) yayın yapılmaktadır, değişik tartışma ortamları ve bağlamları bulunmaktadır.¹¹ Konuya dair iki tartışma bağlamını ileri sürülen argüman ve karşı argümanlarla (gerekli bir kavramlar katalogu ve kuramsal çerçeve oluştuğu için) ortaya koymak istiyorum. Bu, yazının başlığında da duyurulmuş olan kuramsal çerçeve olacak.

Son çeyrek yüzyılda kürtaj hakkına karşı büyük, felsefî açıdan da ciddiye alınabilir argümanların geliştirildiği farklı, hatta birbiriyle çelişen temel duruşlar ortaya konmuştur. Bunlardan bir tanesi Don Marquis tarafından ileri sürülmüştür. Marquis’in ortaya koymuş olduğu duruşu, sonraki tartışmalar için belirleyici bir özelliğe sahiptir. Konu bağlamında ikinci önemli

¹¹ Daha çok ABD’deki tartışmaları yansıtan fakat uluslararası öneme sahip 1970’li yıllardan beri yürütülen tartışmalarda öne çıkmış isimler ve konuya ilişkin 1970 ile 1986 yılları arasında birikmiş kaynakça için bkz.: Marquis, D., “Why Abortion is Immoral” (“Kürtaj Neden Ahlak Dışıdır?”), The Journal of Philosophy, cilt 86, no. 4 (Nisan 1989) içinde, s. 183.

kürtaj karşıtı düşünür, Francis Beckwith'tir. Beckwith, kürtaja karşı temellendirmeye çalıştığı duruşu ile tartışmaya yeni bir bakış getirmiştir. Kanımca hem Marquis hem de Beckwith felsefenin araçlarından yararlanıp, teolojik ya da 'sanki felsefi' duruş diyebileceğimiz bir duruş sergilemektedirler. Konuya teolojik açıdan bakmak isteyenler, Marquis ve Beckwith'ten çok şey öğrenebilirler; çünkü bu iki düşünür kürtaj sorununun teolojik açıdan dünyevi bir sorun olarak nasıl ortaya konabileceğini gösterdi. Bundan gerisi sorunu, ilahî bir sorun olarak ele almaktır. Orada da düşünce, söz ve argüman biter. Bu iki duruş, konuyu felsefi açıdan da incelemek için birçok düşünceyi tetikleyici olanak sunmaktadır. Her iki düşünür de kürtaj karşıtı teolojik bir argümanı dünyevî bir duruş olarak ortaya koymaya çalışırken aynı zamanda karşı karşıya kaldıkları içinden çıkılmaz çelişkilerle hem özel olarak teolojik duruşun açmazlarının ne olduğunu ortaya koymuşlardır hem de genel olarak kürtaj karşıtı duruşun sorunlarının ne olduğunu sergilemişlerdir.

1. Don Marquis'in Kürtaj Karşıtı Ereksel Argümanı

Don Marquis Kansas Üniversitesi'ndendir ve 1989 yılında kürtaj üzerine yayınladığı bir yazısında iki şeyi birden yapmaya soyunduğunu duyuruyordu. Açıklamasına göre Marquis, bir taraftan kürtaja karşı olmanın zorunlu olarak "akıl dışı dinî dogma"¹² olmadığını göstermek istiyor; yani dünyevî bir duruş ile de pekâlâ kürtaj hakkına karşı olunabileceğini kanıtlamaya koyuluyor. Diğer taraftan ise, kürtaja karşı dinî olmayan bir argüman ortaya koymak istiyor. Fakat belirttiğim gibi, kanımca Marquis'in ileri sürdüğü gerekçe, gizli teolojik bir duruşun ifadesidir. Nedir Marquis'in temel düşüncesi ve bunu nasıl gerekçelendirmektedir?

Marquis'in gerekçesinin hepsi, Aristoteles'in teleolojik yaklaşımını andıran ereksel bir düşünce üzerine kurulmuştur. Marquis'e göre kürtaj tartışması kişilik kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. Oysa tartışmanın merkezine fetüsün potansiyel olarak ne olduğunu koyarak işe koyulmak daha anlamlı olacaktır. Bu aynı zamanda tıkanmış olan tartışmaya da yeni bir ivme katabilir. Marquis'e göre fetüsün potansiyel olarak ne olduğunu görebilmek için yetişkinlere bakmak gerekmektedir. Diğer bir deyişle fetüsün mümkün/olası geleceğini, yetişkin insan göstermektedir. Zira orada fetüsün geleceği ortaya konmaktadır. Yetişkin, anne rahminde fetüs olarak bulunurken doğal gelişimi engellenmediği için, bugününü yaşayabilmektedir. Fetüsün doğal gelişimi engellenmezse, o da herhangi bir yetişkin gibi "bizimkine benzer (bir -DG) geleceğe" sahiptir. O halde, kürtajın ahlaken doğru olup olmadığı sorusuna uygun bir yanıt verebilmek için, önce yetişkin birisinin öldürülmesinin doğru olup olmadığını sorgulamak gerekmektedir. Marquis'in argümanının gerisini tahmin etmek çok zor değil. Marquis önce öldürme eyleminin ne olduğunu tanımlıyor ve şöyle diyor:

"Öldürmeyi yanlış yapan..., onun kurban üzerindeki etkisidir. Birinin yaşamını yitirmesi, onun katlanmak zorunda olabileceği en büyük kayıplardandır. Birinin yaşamını kaybetmesi, onu bütün deneyimlerden, etkinliklerden, projelerden ve hazlardan mahrum bırakacaktır –ki aksi durumda bunlar onun geleceğini oluşturacaktı. Bu nedenle, öldürmek yanlıştır, çünkü öncelikli olarak kurbanı mümkün en büyük kayıplardan (birine) uğratmaktadır."¹³

¹² Marquis, D., age, s. 183.

¹³ Marquis, D., age, s. 189.

Marquis'e göre birisinin öldürülmesini yanlış yapan, sadece onun biyolojik yaşamının sonlandırılması değildir. Birini öldürmeyi yanlış yapan, kurbanın her şeyden önce biyolojik yaşamın sonlandırılmasıyla geleceğini oluşturacak deneyimlerden, etkinliklerden, hazlardan mahrum bırakılmasıdır. Şöyle devam ediyor Marquis:

“Eğer öldürülürsem, hem şimdi değerli bulduğum kişisel gelecek yaşamımın parçası olabilecek şeyden hem de değerli bulacağım şeyden mahrum bırakılacağım. Bu nedenle, eğer ölürsem, geleceğimin bütün değerlerinden mahrum kalmış olacağım.”¹⁴

Marquis, öldürme eyleminin kurbanı ‘mümkün geleceğinden’ ya da ‘bizimkine benzeyen bir gelecekten’ mahrum bırakmak anlamına geldiğini ifade ettikten sonra, bunu kürtaj sorunu bağlamında somutlaştırıyor.

“Öldürmeyi öncelikle yanlış yapan özeliğin, kurbanın geleceğinin değerlerini kaybetmesi iddiasının kürtaj etiği bakımından açık sonuçları vardır. Standart bir fetüsün geleceği, deneyimler, projeler, etkinlikler ve benzerlerini içermektedir. Bunlar yetişkin insanların gelecekleleriyle aynıdır ve genç çocukların gelecekleleriyle aynıdır. Nasıl ki doğumdan sonraki zamanda insanları öldürmenin neden yanlış olduğunu (gösteren –DG) gerekçe (bunu -DG) açıklamaya yeterliyse, aynı gerekçe fetüsler için de geçerlidir. O halde, kürtaj ilk bakışta ahlaken ciddi olarak yanlıştır.”¹⁵

Marquis'in Aristotelesçi teleolojik yaklaşımı andıran ve muhtemelen Thomas Aquinas'tan da esinlenen yaklaşımı budur. Nasıl ki insanları doğumdan sonra öldürmek yanlış ise, fetüsleri de öldürmek yanlıştır. Zira doğumdan sonra insanların bir gelecek hakkı olduğu gibi fetüslerin de bir gelecek hakkı vardır.

Marquis bu argümanını, kürtaj tartışmasını fetüslerin ahlaken kişilik olarak görülüp görülmeyeceği, fetüslerin ahlakî hakların taşıyıcısı olarak ele alınıp alınamayacağı tartışmasından başka bir yöne döndürmek için kurmuştur. Fakat kanımca bunda pek başarılı olduğu söylenemez. Zira fetüsün gelecek hakkının olduğunu ve böylelikle ‘öldürülmemesini’ gerekçelendirirken doğumdan sonraki insanı, daha da somut olarak yetişkinleri ölçüt almaktadır. Bundan hareketle fetüsün öldürülmesinin “ahlaken ciddi olarak yanlış olduğu” sonucuna ulaşmaktadır. Dünyaya gelmiş bir insanın insan olmasından dolayı bir gelecek hakkının olup olmadığını kimse sorgulamıyor. Tartışılan konu, fetüsün belli bir döneme kadar anne adayının isteği üzerine, sonrasında da anne olacak kadın için hayati tehlike söz konusu olduğunda, anne rahminden uzaklaştırılıp uzaklaştırılmayacağıdır.

2. Francis J. Beckwith'in Kürtaja Tözcü-Ereksel Bakışı

Francis J. Beckwith, kürtaj karşıtı ‘tözcü-ereksel’ duruşunu, öncelikli olarak David Boonin'in *A Defence of Abortion (Kürtajın Bir Savunması)*¹⁶ adlı kitabını eleştirerek geliştirmiştir. Boonin'in kitabını tartışmak üzere 2006 yılında kaleme aldığı “Defending Abortion Philosophically: A Review of David Boonin's A Defense of Abortion” (“Kürtajın Felsefi Savunması: David Boonin'in Kürtajın

¹⁴ Marquis, D., age, s. 190.

¹⁵ Marquis, D., age, s. 192.

¹⁶ Boonin, D., *A Defence of Abortion (Kürtajın Bir Savunması)*, Cambridge University Press, New York, 2002.

Bir Savunması'nın Gözden Geçirilmesi”¹⁷ yazısının ardından 2007 yılında yayımladığı *Defending Life: A Moral and Legal Case Against Abortion Choice* (*Yaşamın Savunması: Kürtaj Seçimine Karşı Bir Ahlakî ve Hukukî Davası*)¹⁸ adlı kitabında duruşunu ayrıntılı olarak ortaya koymuştur. Beckwith'in görüşü literatürde “tözcü görüş” olarak adlandırılrsa da ben ‘tözcü-ereksel görüş’ olarak adlandırmayı yeğliyorum. Zira Beckwith'te de, Marquis'de olduğu gibi ereksel bir bakış vardır. Beckwith'in ereksel bakışının Marquis'inkinden farkı, ereksel duruşunun daha çok saklı oluşudur. Bunla neyi kastettiğim, Beckwith'in görüşünü özetleyerek ortaya koyunca anlaşılacaktır.

Nathan Nobis'in ortaya koyduğu gibi, Beckwith'in görüşünün iki temel dayanağı vardır. Bunlar; metafiziksel ve ahlakîdir.¹⁹ Bu iki sütun üzerine kurulu görüşün merkezinde, ‘nadir durumların dışında fetüsün öldürülmesi, vücuda geldiği andan itibaren ilk bakışta yanlıştır’ düşüncesinin temellendirilmesi kaygısı bulunmaktadır. Beckwith'e göre kürtaj ahlaken hemen hemen hiç müsaade edilir bir şey değildir. Ona göre bu, kendiliğinden anlaşılırdır. Önce Beckwith'in “nadir durum” kavramıyla neyi kastettiğine açıklık getirelim. Beckwith'e göre “nadir durum”, gebe kadının ve böylelikle de fetüsün yaşamı tehlikede ise, kadının hayatını kurtarmak için fetüs öldürülebilir. Bu son derece istisnai durumun dışında kürtaj, Beckwith'e göre, ahlaki açıdan müsaade edilecek bir şey değildir. Diğer bir deyişle Beckwith, neredeyse mutlak bir kürtaj yasağını savunur gözükmektedir. Bunu nasıl gerekçelendiriyor? Düşüncesini üzerine kurduğu metafiziksel ve ahlakî boyutlara bakalım.

Beckwith'in ‘insan kişisinin metafiziği’ kavramına göre, fetüsler ve yetişkinler arasında bir özdeşlik ilişkisi vardır. Bu özdeşliğin nedeni, her ikisinin de aynı töz oluşudur. Böylelikle fetüsler ve yetişkinler aynı töz oluşlarından dolayı nicel/sayısal (*numerically*) bakımdan özdeştir. Nobis, Beckwith'in düşüncesinin metafiziksel boyutunu şöyle deriyor: Beckwith'in özcü-ereksel görüşünün metafiziksel yanı, “Fetüsler ve yetişkinler aynı ‘tip’ varlıklardır, aynı ‘töz’dür ve böylelikle fetüsler ve yetişkinler nicel olarak özdeştir.” ilkesi üzerine oturtulmuştur.²⁰ Beckwith'in özcü-ereksel görüşünün metafiziksel boyutu bu özdeşlik iddiası üzerine kuruludur ve bu aynı zamanda görüşünün ahlakî boyutunu da temellendirmektedir. Beckwith'e göre:

“İnsan var olduğu sürece, olduğu şey olarak kalır. O, ne tür şeydir? İnsan özgün türden bir tözdür –rasyonel ahlaki faildir-, ki o var olduğu sürece kendine özdeş kalır, o, şu an, bizim tipik olarak aktif ve olgun rasyonel ahlaki failere atfettiğimiz işlevleri göstermese de, (“aktif ve olgun rasyonel ahlaki failer”den beklediğimiz -DG) şekilde davranmasa da veya mevcut durumda hemen bu faaliyetleri göstermese de.”²¹

¹⁷ Beckwith, F. J., “Defending Abortion Philosophically: A Review of David Boonin’s A Defense of Abortion” (“Kürtajın Felsefî Savunması: David Boonin’in Kürtajın Bir Savunması'nın Gözden Geçirilmesi”), *Journal of Medicine and Philosophy: A Forum for Bioethics and Philosophy of Medicine*, 31/2 (2006) içinde, s. 177-203.

¹⁸ Beckwith, F. J., *Defending Life: A moral and legal case against abortion choice* (*Yaşamın Savunması: Kürtaj Seçimine Karşı Bir Ahlakî ve Hukukî Davası*), Cambridge University Press, New York, 2007.

¹⁹ Nobis, N., “Abortion, Metaphysics and Morality: A Review of Francis Beckwith’s *Defending Life: A Moral and Legal Case Against Abortion Choice*” (“Kürtaj, Metafizik ve Ahlaklılık: Francis Beckwith’in *Yaşamın Savunması: Kürtaj Seçimine Karşı Bir Ahlakî ve Hukukî Davası*’nın Gözden Geçirilmesi”), *Journal of Medicine and Philosophy: A Forum for Bioethics and Philosophy of Medicine*, 36 (2006) içinde, s. 261-273.

²⁰ Nobis, N., *age*, s. 263.

²¹ Beckwith, F. J., *Defending Life: A moral and legal case against abortion choice*, s. 132.

O halde insan erken fetüs döneminden ta ölünceye aynı töze sahiptir. Bu nedenle eğer doğmuş büyümüş bir insan ahlakî haklara sahip ise, fetüs de ahlakî haklara sahiptirler. Diğer bir deyişle eğer doğmuş büyümüş bir insan şimdi içkin doğadan gelen değerlere sahip ise, geçmişinin her aşamasında da aynı içkin değerlere sahiptir, çünkü kişi tözsel olarak aynı kişidir. Bu nedenle, insanların her biri doğadan gelen özellikleri gereği en erken yaşamlarından (embriyo ve erken fetüs döneminden) ölünceye kadar “ahlakî haklar” taşıyıcısıdır. Bu da Beckwith'e göre kürtajı bazı nadir ya da son derece istisnai durumların dışında ahlaken ilkesel olarak yanlış kılmaktadır.

3. Marquis ve Beckwith'e Dair Bazı Eleştirel Düşünceler

Hem Marquis'in hem de Beckwith'in sorgulamadan kendinden geçerli kabul ettiği bir özdeşlik düşüncesi vardır. Marquis'e göre, nasıl ki yetişkini öldürmek, onun geleceğini elinden almak olduğu için, ahlaken yanlış ise, erken fetüsü öldürmek de, fetüsün geleceğini elinden almak anlamına geldiği için, ahlakî açıdan yanlıştır. Beckwith'e göre erken fetüs de yetişkin insan da aynı töze sahiptir. Bu durumda nasıl ki yetişkin bir insan doğal olarak birtakım ahlakî hakların taşıyıcısı olarak görülüyorsa, erken fetüs de aynı hakların taşıyıcısı olarak görülmek zorundadır. Marquis ve Beckwith'in bu özdeşlik belirlemesini yapabilmeleri için, bir ayrımı, potansiyel olan ile edimsel ya da aktüel olan arasındaki ayrımı yok saymaları gerekmektedir. Zira yaptıkları da budur. Fakat bu hem mantıksal olarak hem de tarihsel olarak mümkün olmayan bir şeydir. Mantıksal olarak ortaya konan şeyler nasıl ki adım adım mantıksal gelişimi içinde ortaya konmak zorundaysa, tarihte olan her şey de kaçınılmaz olarak belli oluşum ve gelişim aşamalarından geçmek zorundadır.

Her iki düşünür de duruşlarını, kürtaj tartışmalarına hâkim olan kişilik tartışmalarından uzaklaştırmak amacıyla ortaya koymuşlardır. Zira kürtaj karşıtları, fetüsün ahlakî bir kişilik olduğunu kanıtlayamadıkları için, o tartışmadan yenik çıkmışlardır. Fakat her iki düşünürün de duruşu farklı biçimlerde olsa da aynı sorunlarla karşılaşmaktadır.

C. Strong, Don Marquis'in ortaya koymuş olduğu argümanın, kişilik teorisi açısından eleştirildiğini ortaya koyuyor. Bu duruşa göre, “Yetişkin, bir kişidir, fetüs bir kişi değildir ve bu nedenle fetüs yetişkin ile özdeş değildir.”²² Zira, eleştirmenlere göre kişiye kişilik kazandıran fetüste olmayan zihinsel yaşamdır. Marquis, bu eleştirilere, Strong işaret ettiği gibi, fetüs ve gelecek kişinin aynı olmaması, onların arasında özdeşlik ilişkisinin yokluğunu göstermediğini ileri sürerek yanıt vermeye çalışmıştır. Strong'a göre fetüs ile yetişkin arasında aynı biyolojik organizma olduklarında dolayı bir özdeşlik ilişkisi olduğunu kabul etsek bile (ki Strong'a göre bu metafiziksel olarak kabul edilebilir bir argümandır), Marquis'in argümanı başka bir açıdan daha sorunludur. Bu da Marquis'in bütün düşüncesini dayandırdığı “bizim geleceğimiz gibi” argümanıdır. Strong'a göre geleceği bizimki gibi olmayacak olan çocuklar ve gençler vardır. Aynı şekilde geleceği bizim gibi olan fakat belki de öldürülmek zorunda kalınabilecek yetişkinler vardır. Bu nedenle ‘Marquis'in kürtaj karşıtı duruşu, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, son derece zayıf, hatta çürük teorik bir zemine oturtulmuşur’ denebilir.

Strong'un Marquis bağlamında geçerli kılmaya hazır olduğu metafiziksel argüman, yani fetüs ile yetişkin arasına biyolojik olarak özdeşlik olduğunu ileri süren argüman, Beckwith'in ortaya koyduğu tözcü-ereksel duruşuna temel oluşturur gibidir. Gerçekten de Beckwith, Don Marquis'in konuya dair çalışmalarını göz ardı ettiği için eleştirilmiştir. Daha önemlisi, hem

²² Strong, C., “A Critique of ‘the Best Secular Argument Against Abortion’”, *Journal of Medical Ethics*, No. 34 (2008), s. 727.

Marquis'in hem de Beckwith'in kendinden geçerli saydıkları fetüs ile yetişkin arasındaki biyolojik özdeşlik teorisinin büyük sorunları olduğu çok kolay bir şekilde gösterilebilmiştir.²³ Nobis'in yukarıda anmış olduğum çalışmasında yetişkinlerin ilkesel olarak zihinsel yaşamları olan psikolojik varlıklar olduğuna işaret edilip, zihinsel yaşam öncesi fetüslerin nicel/sayısal (*numerically*) olarak yetişkinlerle özdeş olarak görülemeyeceği vurgulanmıştır. Zira bilimsel verilerin ışığında kanıtlandığına göre, fetüslerde hamileliğin ilk 18 haftasından önce ne duyuşsal ne de zihinsel bir yaşam söz konusudur.²⁴ Zaten kürtaj hakkı tartışması da en başta bu döneme ilişkindir. Sadece bundan dolayı bile kürtajı "cinayet" olarak tanımlamak, hatta kürtaj yaptırmanın evlat katletmek ile aynı anlama geldiğini ileri sürmek, bilimsel hiçbir temeli olmayan bir iddiadan başka bir şey değildir.

IV. Sonuç Olarak

Yazıyı başından sonuna kadar okuyan sabırlı okur, muhtemelen bu yazının kendi Türkiye gerçekliğimizle ne alakasının olduğunu soracaktır ve belki de bu çalışmanın da birçok yazı da olduğu gibi sırf akademik meraktan kaynaklanmış bir yazı olabileceğini düşünüp okuduktan sonra bir daha yüzüne bakmamak üzere bir tarafa atacaktır. Fakat sabırlı okura söyleyeceğim şudur: 'Burada anlatılan senin hikâyendir'. Neden, nasıl?

Yukarıda belli bir mantıksal sıraya göre sunmuş olduğum materyal ABD'de 1970'li yılların başından beri süren zengin tartışmanın sadece küçük bir kesitini sunmaktadır. Bu tartışma, ülkemizde kürtajın kaba bir şekilde cinayet ve kürtajı savunanların da canı olarak gösterilmesinin hiçbir anlamının olmadığını göstermektedir. Zira, yukarıda sunulan materyal ülkemizde ne yazık ki yapıldığı gibi, fetüsün hiçbir ek tanımlanmaya veya sınırlamaya gerek duyulmadan "evlat" olarak tanımlanmasının doğru olmadığını göstermektedir. Böyle bir yaklaşımın herhangi bir bilimsel temeli bulunmamaktadır.²⁵ 20. yüzyılın ikinci yarısında bu konuda dünya çapında yapılan tartışmalar bunu kanıtlıyor.

Savita Halappanavar olayı ülkemizin yakın geleceği için yaşamsal olabilecek kararlara ışık tutması açısından son derece önemlidir. 'Kürtaj cinayettir' diyenler, göz göre göre genç bir kadının kürtaj talebini ret etmekle hayatına kıymışlardır. Fakat bu olay başka bir açıdan da öğreticidir. Kürtaj konusunda herhangi bir inancı, hatta dini temel almanın eninde sonunda insanlara ait olmadıkları birtakım inançların dayatılmasının vardiğini gösteriyor. Bu nedenle kürtaj konusunda sağlıklı bir tartışmanın yapılabilmesi için, ileri sürülecek iddiaların ve gerekçelerin dünyevi olması şarttır. Gerisi akıl işi değildir.

²³ Nobis, N., age, s. 263.

²⁴ Bkz.: Nobis, N., age, s. 264. Nobis aynı yerde konuya dair başka yetkin kaynaklara da işaret etmektedir.

²⁵ Kürtajın cinayet olduğuna ilişkin iddianın herhangi bir bilimsel temeli bulunmamaktadır. Bu iddiayı, bazı unvan sahipleri de ayrıca kışkırtmaktadır. Bkz.: Arslan, A., *İslam'a Göre Alevi Problemler: Doğum Kontrolü ve Kürtaj*, Anatolia Kitap, İstanbul, 2012, s. 124 (Arif Arslan, kendisini bilir kişi rolüne o kadar kaptırmış ki, sevişen çiftlerin sevişme anında orgazmı nasıl yaşamaları gerektiğini bile sözümlerine ona ilahi kaynaklardan hareketle emretmektedir).

Kaynakça

1. Arslan, A., *İslam'a Göre Ailevi Problemler: Doğum Kontrolü ve Kürtaj*, Anatolia Kitap, İstanbul, 2012.
2. Beckwith, F. J., "Defending Abortion Philosophically: A Review of David Boonin's A Defense of Abortion" ("Kürtajın Felsefi Savunması: David Boonin'in Kürtajın Bir Savunması'nın Gözden Geçirilmesi"), *Journal of Medicine and Philosophy: A Forum for Bioethics and Philosophy of Medicine*, 31/2 (2006) içinde, s. 177-203.
3. Beckwith, F. J., *Defending Life: A moral and legal case against abortion choice (Yaşamın Savunması: Kürtaj Seçimine Karşı Bir Ahlaki ve Hukuki Dava)*, Cambridge University Press, New York, 2007.
4. Boonin, D., *A Defence of Abortion (Kürtajın Bir Savunması)*, Cambridge University Press, New York, 2002.
5. Engels, F.: *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats (Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni)*, *Marx-Engels-Werke*, c. 21 içinde, Dietz Verlag, Berlin, 1984.,
6. Locke, J., *Two Treatises of Government*, ed. Peter Leslett, Cambridge University Press, Cambridge et al, 1993.
7. K. Mohammed, "Sex, Sexuality and the Family", *The Blackwell Companion to The Qur'an* içinde, yay. Andrew Rippin, Blackwell Publishing, Oxford, 2006.
8. Marquis, D., "Why Abortion is Immoral" ("Kürtaj Neden Ahlak Dışıdır?"), *The Journal of Philosophy*, cilt 86, no. 4 (Nisan 1989) içinde.
9. Nobis, N., "Abortion, Metaphysics and Morality: A Review of Francis Beckwith's Defending Life: A Moral and Legal Case Against Abortion Choice" ("Kürtaj, Metafizik ve Ahlaklılık: Francis Beckwith'in Yaşamın Savunması: Kürtaj Seçimine Karşı Bir Ahlaki ve Hukuki Dava'sının Gözden Geçirilmesi"), *Journal of Medicine and Philosophy: A Forum for Bioethics and Philosophy of Medicine*, 36 (2006) içinde, s. 261-273.
10. Strong, C., "A Critique of 'the Best Secular Argument Against Abortion'", *Journal of Medical Ethics*, No. 34 (2008).
11. BBC'de Savita Halappanavar olayını duyurmak için yayımlanan habere bkz.: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-northern-ireland-20321741>.
12. Sarah Ditung, "After Savita Halappanavar's death, the brutal irony of 'pro-life' is exposed" ("Savita Halappanavar'ın ölümünden sonra: 'yaşam için'in acımasızlığı kendini göstermiştir"): <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/nov/19/savita-halappanavar-death-pro-life-abortion>.
13. The World Bank, *Gender Equality and Development: World Development Report 2012 (Cinsiyet Eşitliği ve Gelişme: 2012 Dünya Gelişme Raporu)*: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/0,,contentMDK:23002997~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:469372,00.html>.
14. Nisa Suresinin farklı çeviri önerileri: http://www.kuranmeali.org/4/nisa_suresi/34.ayet/kurani_kerim_mealleri.aspx.